TARTU ÜLIKOOL

Vaimse tervise konverents

VÕRDSUSEST JA ÕIGLUSEST

10. märts 2022

TARTU ÜLIKOOL

Võimestav ja jõuetukstegev tööõhkkond:
spordipsühholoogia perspektiiv

Aave Hannus
TÜ psühholoogia instituut

Mida peavad sportlased halvaks treenimiseks?

- Teadmiste vähesust
- Kehva õpetamist
- Laiskust
- Teatud sportlaste eelistamist teistele
- Hoolimatut käitumist
- Ebaausust
- Segamist, keskendumise häirimist
- Ebakindluse tekitamist
- Motivatsiooni langetamist
- Võistkonna killustamist
- Viletsat suhtlemist
- Treeneri rolli ebamäärasust
- Entusiasmi puudumist
- …

Brian T. Gearity, Melissa A. Murray, (2011). Athletes' experiences of the psychological effects of poor coaching. *Psychology of Sport and Exercise, 12* (3), 213-221,
Stewart, C. (1993). Coaching behaviors: the way you were, or the way you wished you were. *The Physical Educator, 50*, 23e30.

TARTU ÜLIKOOL

Mis motiveerib sportlasi?

Mis motiveerib sportlasi?

Edward L. Deci

Richard M. Ryan

Autonoomsus
Isemääramine

Kompetentsus
Eneseusk

Seotus
Toetavad suhted

Psühholoogilised põhivajadused

Ryan, R. M., & Deci, E. L. (2000). Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist, 55.*

Kas sportlase vaatel on üldse mingit tähtsust?

Reaktsioonid

Reaktsioonid soovitavale tegevusele

- Kiitmine/tunnustamine
- Kiitmata –/tunnustamata jätmine

Reaktsioonid vigadele

- Veast sõltuv julgustamine
- Veast sõltuv tehniline juhendamine
- Karistamine
- Karistav tehniline juhendamine
- Vigade ignoreerimine

Reaktsioonid ebasoovitavale käitumisele

- Kontrolli hoidmine

Spontaansed tegevused

Sportliku tegevusega seotud

- Üldine tehniline juhendamine
- Üldine julgustamine
- Organiseerimine

Sportliku tegevusega mitteseotud

- Üldine argisuhtlus

Treeneri käitumine → Sportlase poolne treeneri käitumise taju → ***Sportlase hinnanguline reaktsioon***

Smith, R.E., Smoll, F.L., & Hunt, E.B. (1977). A system for the behavioral assessment of athletic coaches. *Research Quarterly, 48*, 401-407

Smoll, F.L., & Smith, R.E. (1989). Leadership behaviors in sport: A theoretical model and research paradigm. *Journal of Applied Social Psychology, 19*, 1522–1551

Kas sportlase vaatel on üldse mingit tähtsust?

Coach Effectiveness Training program (CET)

- Kuidas teadvustada enda käitumist?
- Kuidas teadvustada, kuidas õpilased mind tajuvad?
- Kuidas mõista enda käitumise tagajärgi?

Peale treenerite osalemist programmis nende õpilased:

- hindasid oma võistkonnakaaslasi meeldivamaks
- uskusid, et nende treenerid on targad
- hindasid oma treenereid kõrgemalt
- soovisid enam järgmisel hooajal jätkata
- nautisid treeninguid enam

- võrreldes noorsportlastega, kelle treenerid ei osalenud programmis

Barnett jt., 1992:
Programmis osalenud treenerite õpilastel järgmisel hooajal väljalangevus 5%, võrdlusgrupil 29%.

Barnett, N.P., Smoll, F.L., & Smith, R.E. (1992). Effects of enhancing coach-athlete relationships on youth sport attrition. *The Sport Psychologist, 6*, 111–127.

Smith, R.E., Smoll, F.L., & Curtis, B. (1979). Coach effectiveness training: A cognitive-behavioral approach to enhancing relationship skills in youth sport coaches. *Journal of Sport Psychology, 1*, 59–75

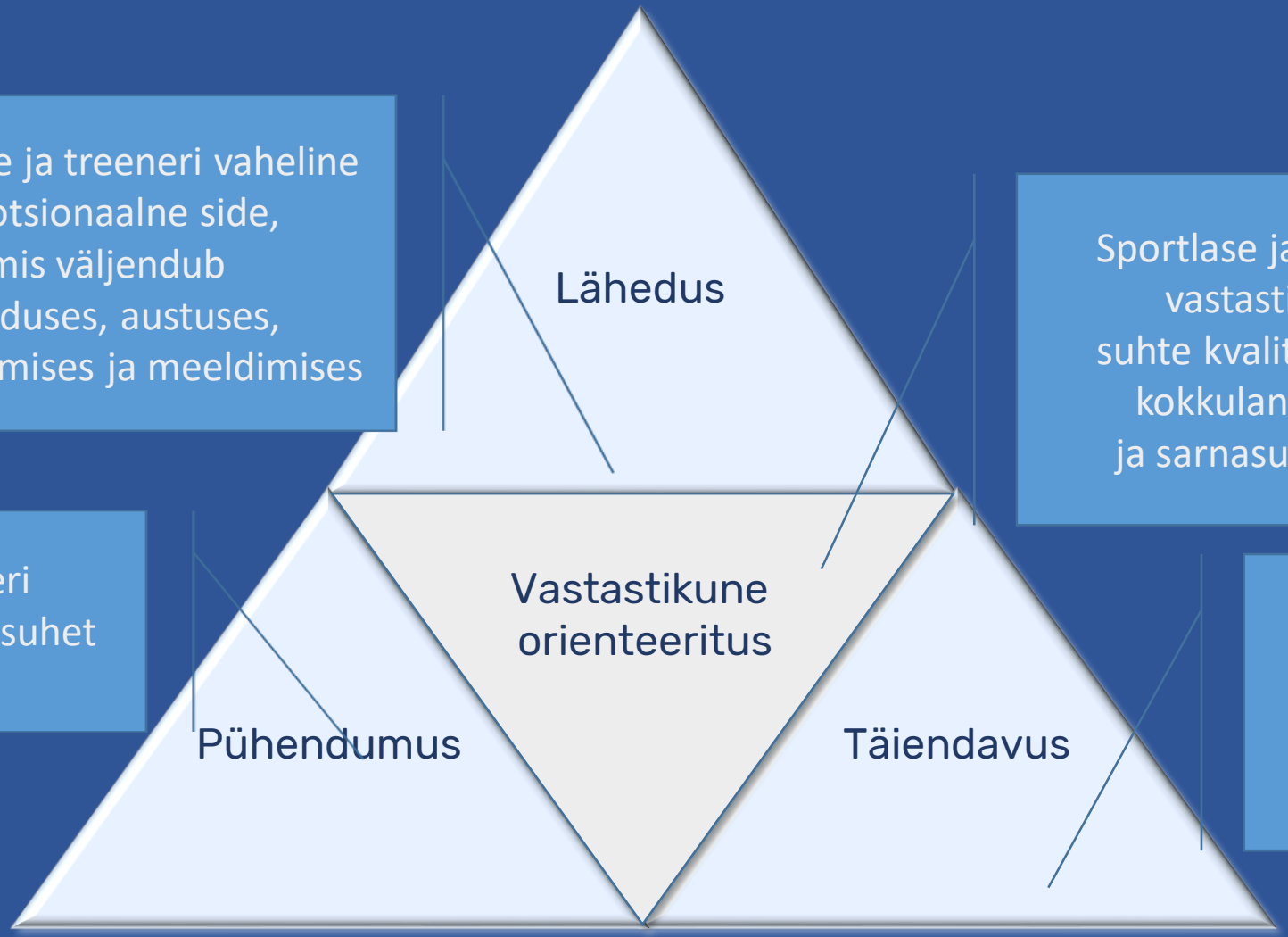
Millest on tehtud toetav treeneri-sportlase suhe?

Sophia Jowett

Sportlase ja treeneri vaheline emotsionaalne side, mis väljendub usalduses, austuses, lugupidamises ja meeldimises

Sportlase ja treeneri soov lähedast koostöösuhet säilitada

Sportlase ja treeneri vastastikune suhte kvaliteedi taju kokkulangevuse ja sarnasuse määr

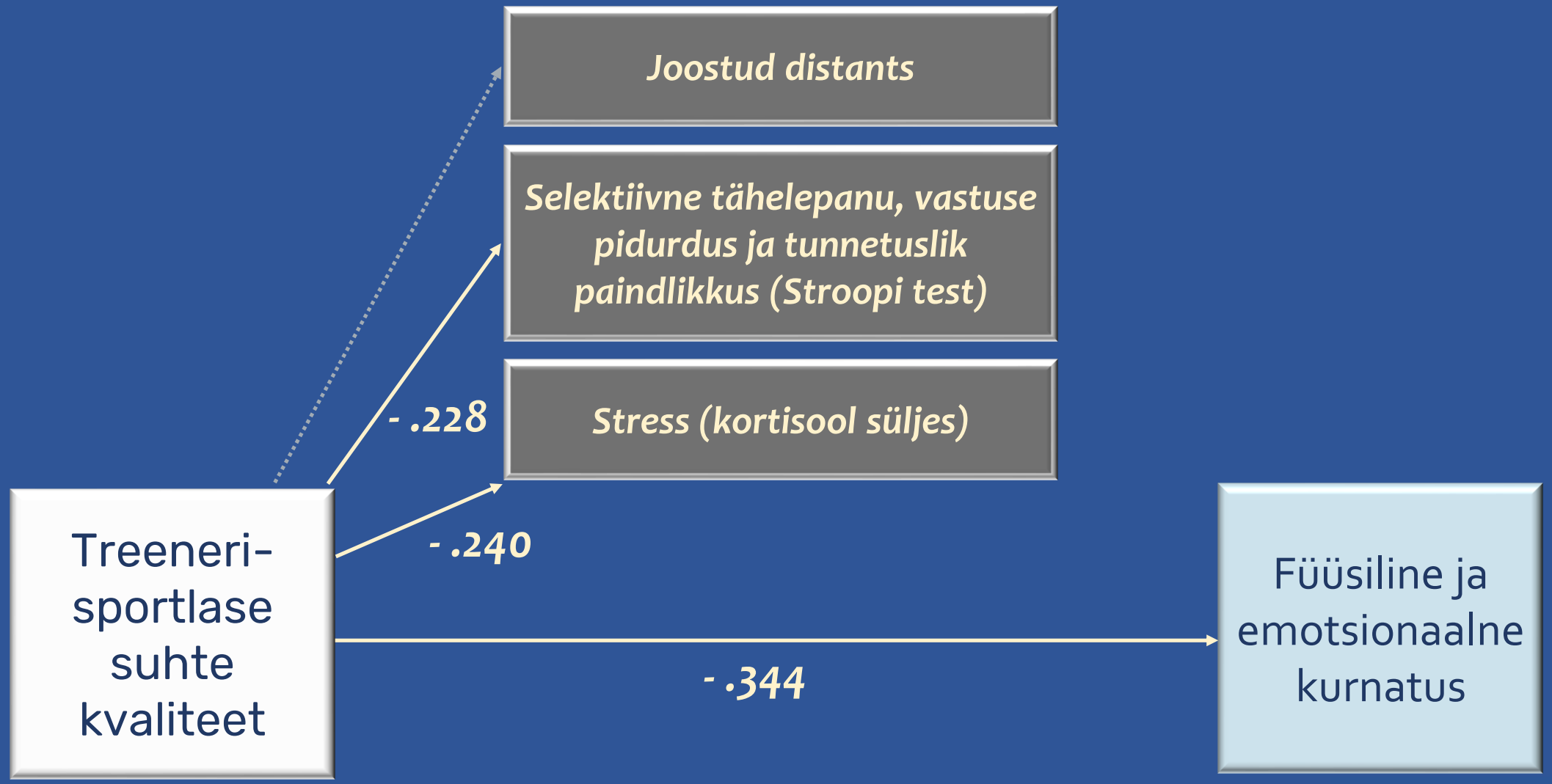
Sportlase ja treeneri koostööd puudutava käitumise vastastikusus

Jowett, S. (2007). Interdependence analysis and the 31Cs in the coach-athlete relationship. In S. Jowett and D. Lavallee (Eds), *Social psychology in sport* (pp. 15–77). New York, NY: Routledge.

TARTU ÜLIKOOL

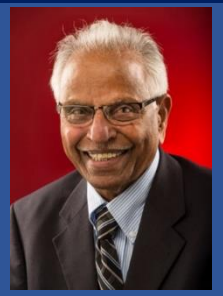
Kas heast treeneri-sportlase suhtest on tõesti kasu?

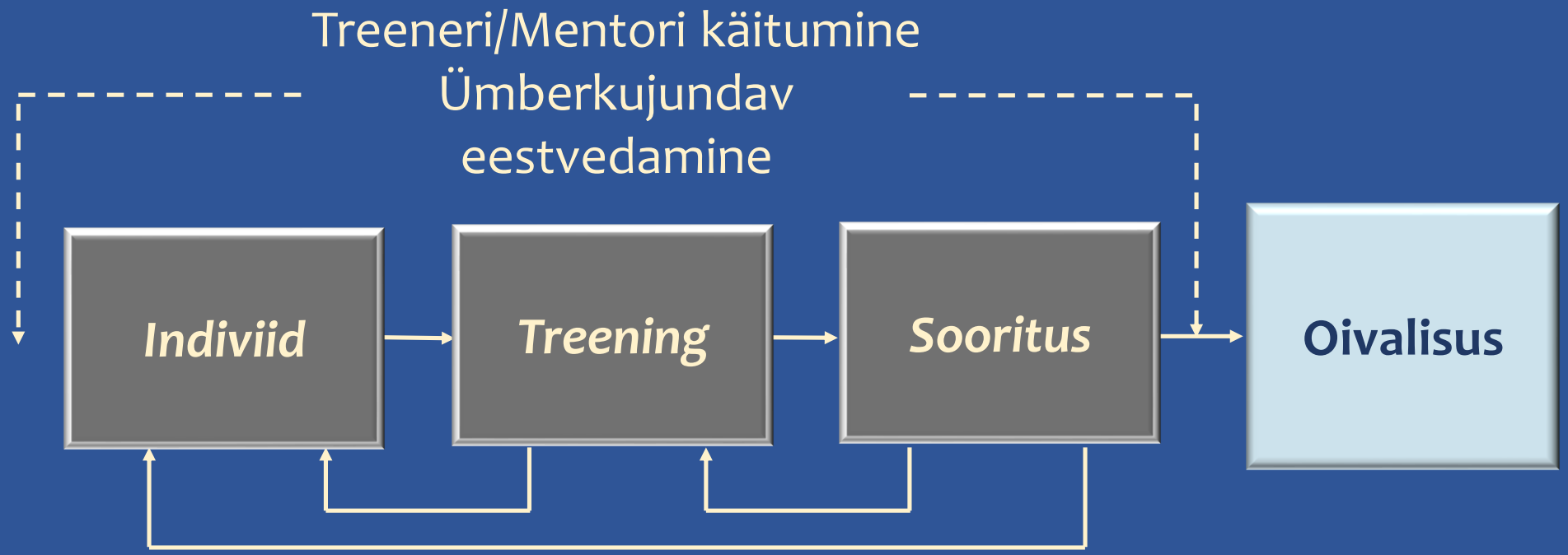

Davis, L., Appleby, R., Davis, P., Wetherell, M., & Gustafsson, H. (2018). The role of coach-athlete relationship quality in team sport athletes' psychophysiological exhaustion: implications for physical and cognitive performance. *Journal of Sports Sciences, 36(17)*, 1985–1992.

Kuidas kujunevad oivalised sportlased?

Packianathan Chelladurai

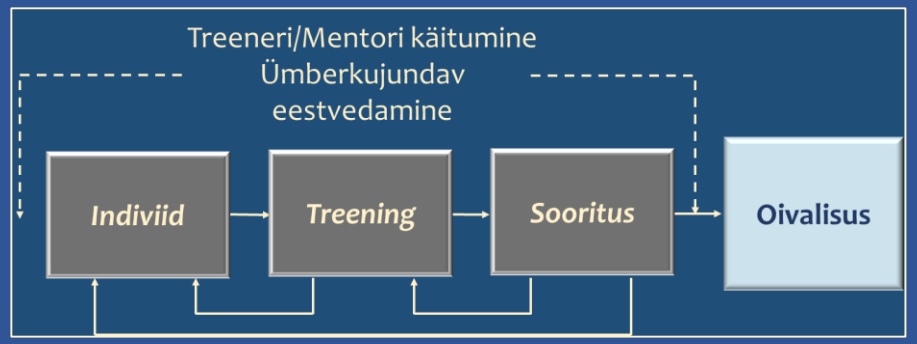

Chelladurai, P. (2007). Leadership in sports. In G.Tenenbaum & R. C. Eklund (Eds.). *Handbook of sport psychology* (3rd ed., pp. 113–135). Hoboken, NJ: Wiley.

Kuidas kujunevad oivalised sportlased?

- Liikumapaneva visiooni loomine
- Inspireeriv suhtlusviis
- Intellektuaalne stimulatsioon
- Individuaalne tähelepanu ja toetus
- Isiklik tunnustamine
- Nõudlik ja suunav eestvedamine
- Eneseusu ja enesehinnangu toetamine
- Võitmise rõhutamine (NB! võitmine kui eesmärk, mitte vahend!)

- Enesehuvi kultiveerimine (kõrgete moraalsete väärtuste raamistikus)
- Võistluslikkuse kultiveerimine:
  - Saavutusvajaduse toetamine
  - Võitmisele orienteeritus
  - Individuaalsele arengule orienteeritus
- Tehniliste oskuste arendamine
- Strateegilis-taktikaliste oskuste arendamine
- Emotsioonide reguleerimise osksute arendamine
- Kulgemise (*flow*) kogemuse soodustamine

Chelladurai, P. (2007). Leadership in sports. In G.Tenenbaum & R. C. Eklund (Eds.). *Handbook of sport psychology* (3rd ed., pp. 113–135). Hoboken, NJ: Wiley.

Mis iseloomustab üliedukaid treenereid?

Sergio Lara-Bercial

Clifford J.Mallett

Lara-Bercial, S. & Mallett, C. (2016). The practices and developmental pathways of professional and olympic serial winning coaches. *International Sport Coaching Journal, 3.*

Milline on võimestav õhkkond spordis?

- Seotuse toetamine kvaliteetse treeneri-sportlase suhte foonil
  - Lähedus
  - Vastastikusus
  - Pühendumine
- Autonoomsuse ja kompetentsuse toetamine:
  - Sportlase eesmärkide väärtustamine
  - Individuaalse arengu toetamine
  - Välise surve minimeerimine
- Treeneri rahulolu ja heaolu toetamine
  - Professionaalse arengu toetamine
  - Töökindlus
  - Töö-eraelu tasakaal

Gardner, L.A., Magee, C.A. & Vella, S.A. (2016). Social climate profiles in adolescent sports: Associations with enjoyment and intention to continue, *Journal of Adolescence, 52*, 112-123,

Rato Barrio, M.; Ley, C.; Schomöller, A.; Dumon, D. (2012). Mental Well-Being or Ill-Being through Coaching in Adult Grassroots Sport: A Systematic Mapping Review. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 18*, 6543

Mis aitab treeneril olla võimestav?

Jim Denison

Joseph Mills

Timothy Konoval

- *Coaching differently,* pidev enesereflektsioon

*"to continually **problematize** what they do—the details of the practices they consistently follow, the types of relationships they form—and what they say—the metaphors, analogies and examples they use, the instructions they give, the questions they ask, the points they emphasize and of course the questions and points they do not ask or emphasize"*

Denison, J.; Konoval, T.; Mills, J.P. (2017). Sports' disciplinary legacy and the challenge of 'coaching differently'. *Sport, Education and Society, 22*, 772–783.

TARTU ÜLIKOOL
1632

Tänan

Aave Hannus, PhD
aave@ut.ee
Tartu Ülikooli psühholoogia instituudi teadur
spordipsühholoogia praksise PeaTreener
spordipsühholoog

